



ОСТАП ТАРНАВСЬКИЙ

МОСТИ

ПОЕМИ



Остап Тарнавський

М О С Т И

**Мистецьке оформлення
Якова Гніздовського**

ОСТАП ТАРНАВСЬКИЙ

МОСТИ

ПОЕЗІЇ



Об'єднання Українських Письменників

„СЛОВО“

Нью-Йорк — 1956

*Автор дякує українському письменникові
Святославі Гординському за перегляд
книжки перед друком і деякі уваги.*

МУЗИКА ЗОРЯНИХ ДОРІГ

С Н О В И Д А

(Розмови на самоті)

1. ВИСТРИБ

Жену, мов звір, що вирвався із клітки
і хлонить ніздрями просторів глиб,
— собака, що їй камінь кинь на схватки, —
так зорі кинув хтось у небо: стриб!
...Рвонувся вітром, звуком — ні! — мов промінь.
Нема законів, що закули до землі
тіла і душі: безтілесний гомін.
Лиш дух, що втілений у м'язи й мозолі,
— і враз стрибнув, немов метелик з кукли...
О, не спіймати думки на лету!

І укладаю кострубаті букви
в питання, що тривожать самоту.

Земля лежить у вільгості пологів
і замість радості — родиння — стогін...

Чи це той край, що хтось співав про нього,
розказував казки про чари і красу?

... Розлізлись ми, немов щурі, і риєм,
і все женуть нас кострубатим києм,
і все вгрузаємо у землю. мов у суть,
і все тримаємось угла земного.

В нікого думки про вірлиний лет,
про вистриб без почину і без мет —
так, як вітри пічнуть стрибати раптом
або як світло — вирвавшись клаптем
малим крізь щілину вікна —
злетить в нічну мандрівку у простори,
прямуючи до пізнання, до дна,
про що ніхто не знає й не говорить.

Земля лежить у вільгості пологів
і замість радості — родиння — стогін...

Це так, як сказано було у давній час:
до рук взяв глину і зліпив людину...

Благословенні руки — ті, що творять,
благословенний час ...той час — покора,

Коли, мов дар, стрічаєм кожну днину
і тішимося блищиком прикрас.

Піти мені в пустиню і поставить
камінну статую з розсипаних колон
і впасти перед видуманий трон
того, хто мисль обмежив, думку давить,
і на колінах підповзти спокійно:
просити ясности для темного ума,
благати світла, що його нема:
Видовище творити релігійне?

Я не збунтований прамешканець небес!
Та все ж

чи гріх це, як людина хоче
пізнати все: що тут, і там, і всюди,
над чим роздумують — замислившись — люди,
шукаючи світел у непроглядній ночі,
хватаючи за слід, що вже давно іщез.

Хай гордо слово прозвучить: л ю д и н а!
Хтось скаже: Хто людині ворог-кат?
Хто їй приносить зло? Хто винен,
що люди не зуміли завести порядку,
хоч їм призначено (на нашу скромну гадку)
його шукать.

Та залишім філософічні теми:
як, де і що призначено людині!
...Вона живе, і плодиться, і вірить, і вмирає,
і — живучи — розпитує за раєм,
який обіцяно у книзі старовинній,
як вислід нерозв'язаної теореми.

Якби так знов прийшов на світ Мойсей
і вийшов на гору, де куш горів би знову,
йому дали б у руки гучномовець,
і всі радіовисильні передавали б мову,
яку сказав би неземний Промовець
до всіх людей.

Та чи подія тої міри
знайшла би відгук віри?

Що дано тому, хто не вірить,
не захотів у серці чистім
умисно
поставить жертівник для непотрібної офіри?

*Не нам на прою з Тобою стати,
не нам діла Твої судить!..*
--- Але чи вільно запитати
в цю мить?...

Ачей не вкинув нас лихий володар світу,
як ми викидаєм звірів до кліток,
щоби в час настрою і апетиту
видовище циркове мати для своїх діток?..

Бо вже задовга і нудна програма:
молебні, просьби, рухи коругов
і кров —

 пролита кров,
яку для щастя потребує драма.

Вже все було: їзди Апокаліпси
проїхали уже. Набили черепів
малих дітей до стін (вночі лиш не навроч!),
але чи стало ліпше,
коли затих їх кроків гнів,
як це записано до книг пророцтва?

Як вийти із пересудів старих,
і як позбутись всіх понять, що їх
ти змалку виссав з молоком від мами,
відтак призбирував ретельно їх роками?

Я хочу бути:

все забути!

Я хочу бути молодим —

таким,
як звук — народжений в стихії,
як промінь, що живе в просторах, хоч і світло
стліє.

— Тоді пішов би я у відділ плянування
межи планет,
шляхи обчислював би для комет:
новий закон знайшов би я для вічного кружляння...

Ах! Шлях пізнати, що розвився там,
і йти до пізнання тим шляхом,
і не вгрузти іржавим цвяхом
до бібліотечних рам:
оцінювати світ із погляду двох книг,
що вже давно їх час в черці постриг.

Де слово те,
велике Слово Слів
Ясної Правди?
Чи ще гуде
в безмежності світів,
немов луна, те слово, що сказав Ти?

Що це життя?
І хто відмірив дні до заходу від сходу,
і нас зіпхав в той діл цвітіння і гниття,

де час означаєм вбиранням черевиків,
і доглядом черев, і роздумом великим
на всяку моду?

Кому потрібний той дорібок світу,
кому співали ми найвеличавіші пісні?
Шкода тих дум, що народились і померли у
мені,
і вже ніколи їх не видобути звідти.

Так — може — хтось поставить бібліотеку для
думок,
що їх виковеує людського мізку молоток?

Але задивлений в простори наді мною —
тоді, як люди загрузають у землі:
відмірюють маленькі городці,
чи уставляють меблі у покою —
я йду туди, де соняшні клярнети,
де зізд симфонії,
куди у вічність котяться комети
роздзвонені ...

Немає місця у безмежності просторів
для порошокни, що говорить
і мислить,
і мислить
про усе буття,

про час, що йде без вороття,
що без кінця у вічності зависне.

Я заблукавсь у всесвіті, немов сновида,
і гуркіт соняшних машин збудив мене і... страх!
Свідомість самоти в просторах і віках
турбує більше нас від стиду,
що червами повзем у творчій глині,
з якої родимося і в якій ми гинем,
— сприймаючи життя, як неповторність дару
і за нездійснені провини кару.

ІІ. С У Д

Уставили врочисто трон,
прибрали ризами людину:
хай неосновайй закон
за недоконану провину
прокаже суд!

Тавром злочинств намазані
ще заки з лон розв'язані...

Хто диктував слова до Книг Суддів
і хто відвагу дав і міць
закон писати без закону?
... щоби суддейський трон засів
богів нащадок невідомих.

Колекціонуємо віки у книг колону
з малюнками усяких лиць,
де та ж насупленість очей,
і меч в руці, і сміх знайомий
людини, що взялась судить людей.

Іде сторіччями терор земного суду...

Чи той, хто перший рік: не убивай! —
сказав теж: вбий людину за убивство,
щоб раз покласти край
Каїновому наслідству?

Для кого ті казки про справедливий суд,
коли ідуть ватагами вандали
і смерть несуть, як кару, поміж люд,
що в мирному скотарював-рибалив.

Це їх судейський трон,
це їх закон
на бойовиську пограбованого люду.

Іде сторіччями терор земного суду...

Обмиймо руки, мов Пилат,
і хай злочинці правлять судом —
на шляху поколінь іде Кривавий Кат
і значить слід червоним брудом...

— Чи чув ти голос прав, коли — мов стебелина —
стояв під зорями із серцем у руках,
чи зрозумів, яка твоя провина,
що карою оцей земний твій шлях,
щоб ідучи із радістю — мов з квіткою, що у ду-
ші розквітла,
з тривогою на вії тонкій списі
глядіти джерела неспійманого світла,
що відблиском у сонці,

в зорях

і в душі?

Коли запитував: І хто Ти, Господине,
якого світло гріє серце, якого голос в серці лине?

Іде сторіччями терор земного суду...

Життя — не шість святкових днів, єдиний бу-
день —

а будні часто без ніяких свят.

В людини руки дві, на кожній пальців п'ять
і дика, і простацька до життя охота
на тій землі, де змішане слізьми болото.

А звірам хто писав закони дня?
Хто укладав у каталоги
призначення зубів і пазурів?

Чи теж для вигоди потрібна їм р і з н я,
щоб виповнить призначення вимоги:
вимірювати справедливість кількістю проковтне-
них шматків?

Людина — звір, що жити звик суспільно:
в суспільстві вже почислені шматки,
вимоги подані на приділ...
Хіба, що самовільно
хтось тигром висадився людям на карки
і вік на них просидів —

коли — приучені терпіти — терпимо,
щоби не втратити до приділу черговість,
застрашені Страшними Судами,
заслухані у повість
про зло
і кару,
що її не збудемось;

коли йдемо по тій долині сліз,
де ХРЕСТ — весь зміст,
де символом сам БОГ, що вмер у муках
із рук людей, що в цих руках порядку запорука...

Проте
його ще будуть мучить на автодафе

та й іменем його достойників святих справляти
до небес
і дождать чудес...

— Аж станеться найбільше чудо:
де а т о м — карусель розкручений...
І станемо без суду
святі, мов мученики.

Ш. Б А Т Ь К І В Щ И Н А

Чи це притулок тим, хто у підвалах —
в пивницях трухлих виглядає сонця,
кому світогляду найперший спалах
обрамувало загратоване віконце?

Ось і картина з рам світоглядових:
лежить долина, наче діжка тіста,
в якому грузнуть жилуваті ноги —
несуть свій труд на торг до міста...

Або картина інша з тих же рам:
одноманітно грає барабан
і грюк
чобіт вдаряє брук —

чобіт однакових і незугарних,
що даром їх дають в касарні...

Однакові теж вікна
касарні і підвалу,
де думка — волею вагітна —
в обрамуванні касарняного моралу.

... А все ж ті ноги жилаві серед боліт
несуть пісні... від краю і до краю,
а все ж оті ряди однакових чобіт
вистукують марші, що не вмовкають...

Бо батьківщина, наче спалах серця —
картина проєкована у тузі
— тоді, як у підвалах серця
заблимає свіча ілюзії,
тоді, як носиш у собі приховану
ідею про країну золотого гомону.

Це тут, де грузнуть жилуваті ноги,
колись вгрузали стовбури дерев:
предвічних предків жилуваті ноги
— коріння родових дерев...

Це їхнім тілом,
їхнім духом ситі землі,

їх силою
і думкою сповнився кожний день —
і ти стоїш на кремені
могутній,
наче пень,
що виріс соками землі учора,
і буде фундаментом завтра,
немов підпора
і ланка,
що лучить дні минулі і майбутні.

Це ілюзійний кипоть свічки,
мов дим з вугілля:
на традиційних покладах нашарувань
воно стирчало стовбуром і споконвічно
користувалось соняшним дозвіллям,
ще заки впало в вічність, наче в хлань.

Як передать тобі, читачу, всі критерії
з думок пакета, наче з книг,
відносно образу, що зроджений в душі глибинах,
немов ростина,
яку в коштовній вазі ти беріг —
в тепліні оранжерії,
що зветься: батьківщина.

І пісню, що поніс лет птиці,
співати стали ще в якомусь-там передтисячоріччі...

Ти слухай пісні — мегафону вибутих віків,
ковтай той віддих, що мов дим вугілля —
CO₂, що вилітало із крилатим сло-
вом з уст предвічних предків,
і вхлонюй в себе духа давнини, мов мудрість
книги,

що схована в землі,
(як надуваємо гумову куклу,
щоб форму прийняла опуклу),
бо в цій землі
і дух давніх віків,
і дух предвічних предків,
у поклади покладених, немов картки святої книги.

А там, де пісня... що від краю і до краю,
що обрамована кордоном,
мов обручами хвиль —
від хвилювання золотого гомону,
ось там тобі відкраяно
законом,
який вичислює порядок-стиль
життя,

що функція лиш золотого гомону,
: шматок часу,
шматок землі,
шматок думок —

в нескінченності лиш короткий відтинок.

Хоч вийдеш на говерлі,
(із серцем — що розспіване, немов сопілка)
де зорі, що підперли

вічність —

ти знов з'явишся,
вже повернувшись кроком звичним
к землі, де (придорожня це домівка?)
знайдеш теплінь зеленого затишшя.

І вечір, наче параван,
заслонюватиме тобі безмежного простору хлань —
хлань порожнечі ...

І будеш ти дивитися очима туги
в долину, що — мов діжка тіста,
в якому грузнуть жилуваті ноги,
— де ти лиш вічний-тугий,
— де ти лиш змісту

повен:

підпора

й ланка —

поміж вчора

й завтра;

... як станеш ти самотній

на мості,
що над світами,
стрибнувши із вікна — що з видом,
оправленим в світоглядіві рами,
немов сновида,
який шукає за незнаним.

1953

В І Ч Н Е

І розходяться із храму вірні,
розсиляючи свічок киптінь —
спів, що б'ється пташкою до стін,
в серці виніс ти у світ простірний.

І відійдеш в присмерку вечірнім
там, де сонце застеляло тінь,
там під зводом голубих склепінь,
де тополі клоняться покірні.

Перзлічуеш, мов чотки, роки —
та їм ліку і кінця нема:
десь у всесвіті безмірному, глибоко
твій кінець — початок, мов луна.

І далекими левадами ідеш,
наче музика, що без шляхів, без меж.

1952

Я і НІХТО

Пророкам жить призначено в пустині,
читати з зір на камені небес...
Стою самий на перехресті ліній
у просторі, де гомін людський щез.

...І сказано людині вийти вище,
де ясности безмежної світла.
— А тут планет розбитих цвинтарище
і темнота розлита, мов зола.

Ні голосу, що в давнину пророчив,
і ні знаків, що вказували б до...
В мертвеччині нескінченної ночі
стою лиш я й невиданий Ніхто.

Це та ж стара святиня людських марень,
цеголками сторічних поривань

устроєна стоїть, немов примара,
розбита вщент. Німа, мов вічна хлань.

Це той же храм, що виснився був червам
у смуткові безвольних, хворих душ.
...Надслухую, лиш тишина печерна
пронизує мій мозок, наче вуж.

Де ж голос той, що промовляв громами
і диктував закони теж і нам?
Ошуканий, як всі, чудними снами,
що виснилися змученим старцям,

коли — йдучи по земляній дорозі,
вгрузаючи — мов черви — в мокрий ґрунт,
дивилися угору — в дива Божі
й шукали зір, де скрився страх і бунт,

і мріяли про небуденні речі
з очицями відкритими до зір,
будуючи (слабі, щоб заперечить)
фантазію, неначе храм і двір.

Де дух живий, що всесвіту печеру
розіб'є, наче творче долото?
В порожняві — на всю вселенську сферу
стою лиш я й невиданий Ніхто.

1954

Н І Ч Н А М А Н Д Р І В К А

Поміж бриласті вигини дахів
знялись угору білі вежі;
на неба вигоні, де день зотлів,
ніч зоряні шляхи мережить.

Стою самотній в темному вікні,
надслухую у чорнім глибі ночі...
— Куди ж, куди ж ти, доле, ще мені
нестримані шляхи проточиш?

Приманний чар стрункої самоти,
як квітне світ у сплетах марень.
І любо так із вітром понести
думки крилаті понад хмари.

Ця ніч —це лиш несхоплена далінь,
що в засвіти шляхи розкрила;
дороги гордих зір пливуть у синь,
де мрії випнули вітрила.

1935

Н Е Д І Л Ь Н И Й В Е Ч І Р

Приходжу знов сюди, де вулиці спокійні,
доми між зеленню заховані стоять:
в дільницю тихих вілл, де пориванням мрійним
віддав я вечори нудних неділь і свят;

де рідко ринь алей витоптують прохожі
та й авт шумливий біг повітря розтина,
де струнко в'ється сум стіною огорожі,
мов винограду сплет, до синього вікна.

Ось хвіртка до садку. Кладу на губи усміх
і кроком стишеним підходжу догори.
Замислений стою, аж доки мрій не струсить
чиясь важка хода, дверей рипливий скрип...

В кімнату строєну узорами фіранок
я свій буденний сум і тугу в серці ніс:
увсєсь порив і пал, що в мені безнастанно
підноситься й паде — немов підбитий — вниз.

До світла пнеться він, мов нерозумна нетля.
А тут вогонь склянок розлив сліпучий чар
між синявим димком, де щастя скоролетне,
засівши у фотель, угадує картяр.

„Я раз, я два, я пас “— вигукують довкола
і карти падають із стуком на стілець.
— Як обмежитися до карт вузького кола?
Який же з мене тут недібраний ігрець!

Та чи ж я не того хотів, тікавши з хати,
де чорних дум потоєм захлинує порив,
де нудно й сіро так, що хочеться кричати,
щоб грому гнівний гук нудьгу мою розбив?

Бо ясні привиди країв, де мріють пальми,
і казка... у душі заторкують струну.
І хоч собі кажу: покинь сантиментальність! —
то дивних привидів, що йдуть, не омину.

У куряві десь стук далекого походу,
зелені прапори звисають понад шлях:

Ах, скільки радості! Спіймати я не годен
всієї радості, що ходить по полях.

А серце вшир росте. Весь світ — це тільки серце,
криївка дивних туг, що мучать крок-у-крок.

— Куди ж ведуть шляхи? Хто ж нам шляхи за-
пер це?

Хто світ увесь замкнув в непевности кружок?

Чи ждеш мене іще в чудній країні казки —
там на скляній горі, князівно, як колись?

Чи прийдеш ти вночі — шляхетна, повна ласки,
щоб повести мене у вишину кудись?

Та час ішов. Ішов, мов тихий мандрівник.

В карнет життя вписав гіркі зізнання грижі;
не зчулись ми, як в тінь наш час юнацький зник,
затерши у душі усі пориви свіжі.

Кому віддам любов? Кому я принесу
це серце мрійливе? А вітер щастя-пир'я
роздмухав по шляху... І я — знайшовши сум —
стою покинутий. І музиці лиш вірю.

Так грай же, музико! Рви клаптями думки!
Хай тонів хмільний шум пірве і душу, й тіло.
Хвилина величі: Приходить час стрункий
нерозумілих мрій і замислів несмілих.

Я там оце живу. Цей вечір задушний
утрачених хвилин і сірого картярства
мене не тішить вже. — Чи зорі вже зійшли? —
на ганок глянути іду до свого царства.

Гранатом музики таїться темна ніч,
а зелень клочиться в розхристані фігури —
і жду, як завжди, жду якихсь нежданих стріч
в надійний вечір цей, як тьма будує мури.

В таємну просторінь думки, немов човни
на морз, виправлю; а місяць — блудний мрійник,
мій друг і ворог мій, у засвіт провідник,
вказуючи даль, заслону снів підійме.

Ось темінь довкруги: повзуть зусюдів тіні.
Скелети шарудять — сильвети шукачів.
— Перетривали ви тверді закони тліні,
шукаєте іще до замку мрій ключів?

І де ж це сказано, що доля зважить вік
і час для кожного? Мов полотно, відмірять
дорогу, по якій у вірі, чи без віри
призначено, щоб всяк життя своє волік?

...Та кличуть до кімнат. Хтось завжди перерве
мої думки і сни, як тихий ночі відплив

у сині засвіти їх ніжно завізвє,
і чийсь глумливий сміх міраж розтрусить світлий.

Так тісно в цім гурті. Так сіро, одностайно.
Вже краще в теміні блукати мовчазній.
— Романтико блукань — ти, мов найглибша тайна
пориву і життя, захопиш мозок мій.

Або до клявішів присістися тонких
і вдарити по них. Хай вибухом гранати
заблисне музика у сутінках німих,
в завмерлій тишині опущеної хати.

Хай куряви стовпом здійметься серця туга
туди — у голубінь, у землі світлих мрій:
у край, в яким душа самотна знайде друга
й вулканом вилле спів, призбираний у ній.

Знов манить самота. Підходить чорним духом,
нашіпує мені про радощі виправ...
— Покинь, покинь усе! Чому стоїш без руху,
фантазіє моя? — Я йду! Вже час настав...

І геть відкинувши липку, ослизлу склянку,
виходжу без прощань вітати прихід зір —
безмовних мудреців. Вони стають на ганку —
задивлені, як я, у неба тихий двір.

На стовбурах дерев, закутаних у морок,
розвішує рядом лямки тремтливі ніч;
вливається в глибінь, немов у чорне море,
пересуваючись канавою вулиць.

Іду замислений. А зорі, що безрухі
згори глядять на світ — так, як давно колись,
сховали тайну тайн... Чи ж так, скелети-духи?
— Скажіть, чи ще тепер вас пориває ввись?

Чи ще й тепер далінь — чудна і невідома
вас закликає там, де привид дальніх снів
міражем вирина? — ...Не вб'є ні смерть, ні втома
великих поривань. І хто лиш раз зустрів,

шляхами бредучи, величній ясний замок
краси, легенд і мрій, — шукатиме ключів
до нього крізь віки.

... Ось сон із дивним краєм
примощується тут попід міський причіл...

Уже додому час! Там тихо увійшовши,
щоб не збудився хтось, засісти б до стола,
де жде мене Бодлер... І крикнувши : Здоров же!
у мандрі я б із ним — мандрівцем почвалав.

Бо в сірині життя, в буденнім животінні
так хочеться іти до самітних висот.

Вітрила вітрові, розкрийте сили змінні,
дайте подуву, щоб вдався дальній льот.

Щоб не приспати нам високих прагнень зривів —
поривів пречудних у сірині життя,
коли ростуть в душі, мов вистриб хвиль, бурхливі
думки неспіймані й за обрії летять.

А місто в чорному мовчить понурим звірем —
лукаву темноту видряпує з очей.
А серце стужене тріпочеться і вірить,
і проклинає світ, і в даль незнану мчить...

Блукаю навмання. Здається, розумію
усе. Причал думок новий диктує міт.
Надслухуючи там, де музика німіє,
доходжу у пільмі до замкнених воріт.

Так мрії відпливуть... Злетять, мов цвіт з дерев.
Знов повертаюся в тісний квадрат кімнати.
Знов тиждень розпічну, що із душі зітре
дощем понурих дум — поривних мрій фрегати.

1937

КРАЇНА ЗОЛОТОГО ГОМОНУ

МАНДРІВКА

Людське життя — це мандрівка під музику тиху,
що її грають заобрійні музиканти...
Рве у простори дороги розторгані вихор
в далеч, де зв'яли лілеї ласкавої канти.

Вийшов — зібравши манатки і думку найстаршу:
вже мандрівця манівці не заманять, як зорі —
наче розсіпані ноти далекого маршу,
що ще виклацував шляхом парадним учора.

Глянув: скелети скалічених стін і склепінь, де
сум скигнуть з вікон — запльованих ніччю пля-
катів,
що не запрошують більше ввічливо: спочиньте,
людоньки доброї волі, у приязні хати.

Слухає: тиша, що бурю віщує невпинно.
Темінь вилазить вужами, заслонює вежі —
дороговкази майбуття. — Куди, ах, куди но?
... Змучений погляд, мов визив, жбурляє без-
межжям.

Викрик тривожний повиснув на дереві стрічним,
що розчепірене в сторони різні вітрами.
Музики жадної. — Хто запровадить у вічність?
Чи заговорить ще небо — замовкле, мов камінь?

Станув з клуночком надії і віри мандрівник
серед доріг незнайомих, в просторів полоні
з серцем, розспіваним спогадом радостей дивних,
стуженим до яблунево-вишневих симфоній.

1947

ВІРШ ПРО ОТАМАНА ПЕТЛЮРУ

Над Києвом молитва дзвонів
і спів осончених загонів...
З довкіль народ юрбами йде
в це місто вічне і святе
відстоювать свою державу.
...Столиця знову творить славу,
жовто-блакитні прапори
вгорі лопочуть, мов вітри
історії, що йдуть від степу,
де і Богдана, і Мазепу
надхнула воля.

І поет
прибіг під університет
і з предками завів розмову
про давнину давновікову —
із предками, які з могил
до брам Музею йдуть що-сил.

Там вже сидять батьки народу
й універсалуєть свободу.
— Благословляє князь хрестом
історії початий том.

Живі і мертві радять спільно...

— І хтось біжить, мов божевільний,
зове Шевченків заповіт:
— Вставайте, кайдани порвіть!
Стає про ворога всім ясно.
Підхоплюючи свіже гасло,
весь край повстаннями цвіте,
щоб право звоювать святе
на самостійність і соборність —
ідей відвічних непоборність.

... Вже з трьох шляхів йдуть вороги
знов починаються торги.

І закипіло від незгоди,
яку роками вирвать годі;
і брат вже братові не брат,
республіку продати рад:
пройдисвіт, і підніжок царський,
і пропагатор яничарський.
— Над Києвом, мов чорний крук
закрякав: ще не досить мук!

А там селом іде Марія,
за сином плаче і жаліє,
і хоче перестерегти,
що правди й волі не знайти;
біжить у місто, на Хрещатик,
де з пошумом дерев крислатих
шумить стотисячна юрба,
заслухана у звук з горба:
у дзвони радісні Софії,
що сонця золотом ясніє —
співає України гимн —
гимн гомоном ще й золотим.

І вже вистукують у маршу
ударну пісню — ту найстаршу,
яка невольницький народ
підносить вгору до свобод.

Це армія іде в параді
послухатись народній раді:
здається, в Київ знов війська
веде Богданова рука.

... А Він стоїть на площ панелі
зворушений, в простій шинелі.

1951

О К С А Н А

Поволі сонце котиться на захід,
звисає з вікон виноградом тьма
і вишні в тихім вечорі запахи —
як привид, Україна запашна.

І знов, і знов чекаю я на тебе,
заслуханий у ніжний шелест трав,
біля тополі, що торкає небо,
як ще давно на тебе я чекав.

Кохана, ти живеш зо мною завше,
крім тебе — я нікого не любив:
постарівсь я і — радости не знавши —
згубив її, мов птаху серед нив.

Але любов одна. Як нині, бачу:
пливуть під вітром золоті жита,
а між житами я іду і плачу,
в подертій свиті — вбогий сирота.

Топлю свій плач у тихім морі збіжжя,
сховавшись від світу в колоси, —
тоді уперше ти ясна і свіжа
прийшла до мене в золоті роси.

Цих голубих очей вже не забути,
ніколи не забути жовтих кіс!
Ти сполохала з серця чорний смуток
і ніжно очі витерла від сліз.

І раптом світ став милий і ласкавий,
здавалося, що все кругом моє:
далекі гори, запашні отави
і серце добре, віддане твоє.

І я — малий ясноволосий хлопець
уперше чув, як просторінь співа;
і я мовчав, з тобою сівши попліч,
в твої дзвінки заслуханий слова.

Від слів твоїх у мене серце встало,
у простір вилітало, наче птах...
А ти мене в чоло поцілувала
і, мов русалка, зникла у житах.

Я знав, що томишся у панських наймах,
кріпацьку, чорну долю кленучи;
та як до тебе крізь шляхи розстайні
було дістатись в п'їтмі уночі?

Зимою в кучмі, в батькових чоботях
не раз під панським я стояв вікном,
аж виходив із двору хтось напроти
і проганяв мене на шлях ізнов.

І панський крик змивав твій ясний образ
і дер малюнок неспокійних мрій.
Але не вмїла панська лють недобра
затерти в серці світлий привид твій.

І скоро шлях мені значила гулко
мандрївка хмар у синїй вишинї,
щоб знову у виленському заулку
зустріти тїнь твою в вузькїм вікні.

А потїм шум веселої столицї
і воля, Академїя, Брюлов,
здавалося: це сон, це тїльки сниться,
що друзїв я на чужинї знайшов.

У' тебе — може — жаль, що на сальони,
на зимний усміх дивної княжни
я проміняв задуму безгомонну
українських піль під теплим сонцем жнив?

Та вір мені: в далекім зимнім місті,
проходжуючись в сумі самоти,
я знав, що серце туги не помістить,
що там мені від себе не втекти.

І знову сні в кімнаті на піддашші,
нічні прогулянки у Літній Сад,
де місяць з півдня, від загонів наших
на Україну закликав назад.

У тім саді, в чудному хвилюванні,
— здавалось — знову ти до мене йдеш;
і я чекав, аж тіль зорі остання
топилась в темній синяві небес.

До тебе вітер ніс заляту тугу,
що в темну ніч писала перший вірш:
він нам ворожив, чи зійдемоь вдруге,
чи нам ніколи не зійтися більш.

А потім привид: степ, Дніпро ревучий —
знайомий образ пізнає душа..
Там, як — бувало — мачуха докучить,
я до стовпів залізних вирушав.

І, мов хлопчак, я їхав в Україну,
де під вітрами клоняться жита,
де у садах вишневих пісня лине —
така величня і така проста.

Здавалося: там радісним промінням
життя мрежить сонце, як рукав...
А довелося? Довелось незмінно
зустріти те, що перше покидав.

Тоді я знав, що не пора вже марить,
що мріями кайданів не зірвать!
... І підіймався гнівний Костомарів,
і віщим словом чавив рабства гать.

І знову сни в кімнаті, на піддашші:
шум моря, рев гармат і людський гам.
Плили човни, йшли коні, люди, мажі —
свободу Гамалія ніс рабам.

Вбігали в хату люті гайдамаки —
минулих днів невмовклива луна
і Україна, наче цвітом маків,
повстаннями зривалась, вогняна.

Тобі, Оксано, шепотів Ярема
те, що ховав я у своїй душі...
В його словах тобі привіт від мене,
в його словах — мої думки усі.

Так не було рятунку ні від кого.
Рабам лишився гайдамацький ніж.
І я — проклявши самодержця злого —
свій заповіт доказував мужніш.

А потім із-за ґрат, з-за темних мурів,
дививсь я сумно в сіру далечінь,
чи сонце не мигне в вікні похмурім,
чи не мигне твоя неждана тїнь.

А там: солдат-вигнанець у шинелі,
я виглядав, чи хоч листа нема.
Та не було! Лише піски пустелі,
щоденна муштра і нудьга німа.

Вночі — мов злодій — вийшовши з казарми,
у сірий простір кликав я, кричав. —
Та крик лунав самотно і надармо:
вгорі лиш місяць сторожем стояв.

Плили літа. Кати скували серце
і кинули його в глибїнь пустинь.
Та там воно кричало, і тепер ще
живе, товчеться і дзвенить, мов дзвін.

Ще раз воно забилося міцніше
в запалих грудях хворого старця,
як день надїю цвітами розвісив:
ясний світанок волю обіцяв.

Ще раз летів я птахом в Україну,
стрічати волю давнім юнаком...
Здавалося, що там тебе зустріню,
в хатині над омріяним Дніпром.

...Не довелось! І знову на чужині,
в кімнаті на піддашші — сам один.
І знову жду тебе, як там під тином,
панизуючи довгий лік хвилини.

Тобі уже назустріч зорі вийшли,
і місяць просить хоч на мить зайти...
— Це вітер навіває запах вишні,
чи твій це ніжний подих?

— Ах, це ти!

1939

МОЛИТВА ЗА ПОЛЯГЛИХ

О, Пане, справедливий будь для тих, що впали,
охороняючи від ворога свій край,
що віддали життя своє в боях тривалих,

посеред двох сторіч розстріляних розстай,
піднявши прапор самостійної держави:
благословенний, вічний спокій Ти їм дай.

І дай блаженний мир для жертв в'язниць іржавих,
гнилих конц-таборів і самотніх заслань:
для всіх, кого чобіт ворожий хід розчавив,

ступаючи по владу у просторів хлань.
...Стиснувши з болю зуби й п'ястуки від люті,
вони зійшли — Тобі й країні рідній дань.

Під омофор своєї ласки, Всемогутній,
візьми Ти матерів з дітьми на раменах,
що залишили краєвиди незабутні

своїх дідизн, коли війни червоний жах
орав їх куль дощем, і зривом бомб, і криком
нападених селян, рибалок, кожум'як.

І захисти дідів, що з-за мережі вікон
чекали внуків, щоб співати їм „хвала“,
що довелося їм свою любов велику

прокльоном сплюнути, як ворог із сідла
нагайкою на них сягав. Даруй провину
і братовбивцям, що не розуміли зла,

здивлені, як в образ, в чарівну картину,
злеліяну в піснях з-під кучерявих стріх:
в свою воскресену, розквітлу батьківщину.

О, Пане, справедливий будь для них усіх!
Хай тихий плач беріз і розцвіти калини
колишать спокій їх у вічності доріг.

І блискавицею хай суд Твій мудрий зринє!
Коли злочинець йде злочинця таврувать —
зроби, щоб на просторах нашої країни

перемагала знов свята, хоробра рать.
Хай оживуть слова, що нам від них остались,
з якими радісно було їм умирать.

Дозволь же вийти нам — ошуканим, несталим
на кров'ю зрошену, святую їхню путь
і докінчити діло, за яке повстали...

О, Пане, справедливий будь!

1946

У РІЗДВЯНИЙ ВЕЧІР

Під брамами замовклими,
замкненими на замки,
мов стиснені уста—
там,
де похмурі гзимси,
мов повіки,
заслонюють краєвиди неба,
там,
за жалюзіями,
що закрили ями вікон,
— зачинені серця.

Ніхто не вийде,
розтрушуючи по сходах кипоть свічки,
до брами,
що — здається — відозвалась
стукотом,
як стукіт віків.

Нема притулку подорожньому:
загасла в серці іскорка,
що розгорялась у вогонь,
як —
 приятнь,
 дружба,
 любов.

Не заблудити між заулками,
де чуйне вухо,
мов мікрофон,
виловлює шепотіння,
якого й не було в душі.

Підеш осамітнений
за зорею,
мов за книгою,
що спопеліла від надмірного вогню,

— там,
де шляхи непозначені,
там,
де твоя батьківщина,
що зродилась у мрії.

І будеш дивитись у простір
з устами затиснутими,
наче замкнені брами
твої думки
і
твого серця,
де народився БОГ.

1954

П О Р Т И

Не конкістадорський був наш останній відплив!
Не нас вишмагував гнучкого шторму шквал,
не наші прапори бадьорий спів розвітрив.

Нас пхнули в палубу, немов щурів в підвал,
і повезли в чужі нам і неznані землі —
як вислід тайних змов, що хтось із кимсь уклав.

Шляхів не знали ми — у ницості прищемлі:
не діло нам малим до їх високих діл!
Ми лиш з бляшанками виплигуємо — чемні

прийнять ласкавий хліб, що кинув ситий стіл,
і вити псом у ніч, де небо — сіра маска,
із серцем, де наш біль — немов забитий кіл.

І все, що мали ми, — чиясь дошкульна ласка:
це нам, коли хребти неперестрибних хвиль
тесали косарі ножами з срібла пласко,

теж сонце дарували, мов в дарунку бриль,
— розбитим, вигнаним і непотрібним людям,
що десь колись жили й життя згубили стиль.

Вітрами шарпані простори, наче груди,
де набучнявів крик — підхований чиряк:
куди, в які порти наш корабель прибуде,

чи знайде рідний дім загублений моряк,
який не знав ще, що — ласкавість батьківщини,
не бачив берегів, де сонця світлий знак?

Сумління жерло нас: і за які провини? —
Серед безмежних вод — яку ми знайдем ціль?
— Притулок прошаку ласкавої долини...

А ми теж мріяли у синю далечінь.

1954

М О В Ч У

Мовчу про все, що діється у світі,
про всі малі й великі твори рук,
що злочином і добродійством вкриті

підносяться угору, наче дрюк —
і кари знак, і знак дороговказу
серед доріг без правди запорук.

Мовчу про суд, що діє без наказу,
коли вбивати — мов вправляти спорт,
і про брехню, яку — немов заразу —

несуть сліпі і праведні у порт
людських думок; і про нові держави,
де людський дух під зашморгом ескорт

і де тиран — ждучи для себе слави —
учить народ неволю полюбить;
і про війну без змислу і підстави,

щоб мирний люд у розтічі розбити;
і про грозу нових кривавих воєн,
що перетруть в руїну цілий світ.

Мовчу про гніт, мовчу про неспокої,
нужду і страх, про голод і терор,
про крик в'язниць — безпомічні настрої

малих людей, що із тюремних нор
поранку ждуть; і про страшну систему,
що змінює людей в гидких потвор.

Мовчу про гнів, що наче анатема
брехливих правд, безвірства вір-зневір
росте в душі, і шлях, куди ідемо,

проколює гниттям порожніх дір,
що тягнуть нас в незнану порожнечу,
у сумніви, у безпредметний спір,

у круг ідей, що всьому заперечать,
що зло й добро, що зрадник і герой
— для них одно, і всі великі речі

стягають вниз одним кличем „долой“!
Мовчу про час, коли життя — це ласка,
мовчу про сум, про мучеників зойк

і про людей, що потерпіли важко
в краю, звідкіль їх нарікань не чуť —
у царстві злім бундючного ватажка,

що творить гимн із людського плачу
і заставляє гнаних і голодних
поклін нести йому. Про все мовчу...

І часу жду, коли це людське кодро
зжере себе у підступі й брехні —
погноїще для днів, що линуть гордо,

для правд нових, що спіють в глибині —
в ясній душі невільної людини,
що стане знову у воскреснім дні,

пізнає всі злочинства і провини,
почне життя свого добу нову,
рахуючи всі радісні хвилини,

що виростуть, мов квіти при шляху,
і піднесе благословенні руки
над всім, що бачу і про що мовчу —

мовчу я, щоб не крикнути з розпуки!

1950

ГОЛОС ІЗ ЧУЖИНИ

Простелились шляхи нам на захід
серед бомб і під пострілів свист,
коли ми, мов відлітні ці птахи,
розбрелися, шукаючи гнізд.

Вповіла мряковинням нас туга
по широких, по рідних полях;
щораз більше від батька, від друга
віддаляла нескінчений шлях.

І вози, і вагони, і люди —
клекотіли колеса у такт:
колисали наш смуток у грудях,
застеляли сльозами наш тракт.

Бистролетні летунські ескадри
розривали нам вистриб доріг —
розривались серця нам від скарги,
як хтось з друзів іти вже не міг.

І хоч плакали діти, й родились,
і вмирали в дорозі діди,
ми ні разу назад не дивились,
не питали, куди нам іти.

Лиш у серці, мов світла картина,
краєвид наш із запахом піль,
і ліси, наче килим, і синя
така повна блакить доокіль.

Та не нам пориватися з вітром,
не для нас золотисті шляхи;
опечалює бабине літо
бистрі очі і погляд палкий.

І не жалуєм, не нарікаєм,
хай спадають осінні листки,
чорний смуток викльовує-крає,
наче ворон, розбиті думки.

Хай вже осінь, та в серці в нас пісня,
в серці в нас недоспіваний марш:
вїдзивається мрія колишня,
мов красуня в коштовності парч.

З цею мрією виїхав воїн
на далекий, чужий йому фронт,
щоб згубити її над рікою,
де упав колись принц, чи віконт.

З цею мрією мати бездомна
серед гаму гнилих таборів
над дитям — українська Мадонна —
свою тугу вкладає у спів.

О, коли, і куди, і чи буде,
де зустріти нам ясну весну?
Мов джмелі, сновигаються люди
без надії, без думки, без сну...

Є десь радість в широкому світі,
є десь щастя призначене нам —
простягає нам руки, мов сіті,
виглядає нас та сторона,

де сумує пришишкле безмежжя,
де під вітру осінній псалом
тужать верби і плачуть берези
над самотним, багnistим шляхом;

де під стріхою білої хатки,
притуливши обличчя до шиб,
виглядає-сумує дівчатко:
чи повернеться він, чи погиб?

Хоч і темінь глуха безнадії
виповзає з-під стягнутих брів —
в нас у серці порив уже спіє,
серце простору прагне і крил.

І думки в нас під буйним волоссям,
мов розвіяний прапор в бою,
і ясою твердою голосим
наш привіт золотому краю.

Не заглушать гармати розмови,
не урвуть перегуку сердець,
коли спів наш — роздерши окови,
виривається знову на герць;

коли дні проживаєм за днями,
затиснувши свої п'ястуки,
і порив свій гартуєм з безтями,
і вирощуєм запал стрункий,

щоб — як ранок новий нам засвітить,
маршувати із піснею там...
— Є десь радість в широкому світі,
є десь щастя, призначене нам.

1944

ЗАПИСКА СИНАМ

Як з пристані дмухне вітрами в місто
і тугу видовжить, немов антену,
тоді підіть за серця звуком чистим
ген — у країну мрій моїх зелену.

Роззуйте черевики, мов прочани,
поставте ніжність стіп на чорну землю,
щоб дотиком її відчути рани,
невидані з далеких відокремлень.

Підіть у місто, що закуте в камінь,
неначе книга в цінні палітурки:
читайте розповідь, яку віками
заглушує чужий буденний гуркіт.

Підіть у села, де незмінне сонце
поля зливає золотом, мов медом,
де день за днем неспійманим погонцем
наздоганяє роки попереду.

Ось там під небом рідної країни
давно я мрії розгубив, мов листя...
(Як стовбур — вбраний в забуття, мов в іній,
сукатим гіллям широко розрісся...).

Послухайте нескінчених симфоній,
що їх сховав я в землю, наче зерно;
ловіть, мов пісню, в радісні долоні
далеку молодість, що не поверне.

Йдучи шляхами, стройними в намітки,
куди віки просунулись без вісті,
ачей зірвете мрію, наче квітку,
що раз завітла в ясному намисті.

Ачей знімете щастя невловиме,
що мов князівна на стрімких верхів'ях,
манило юнака у неба вимір,
де я радів, хоч щастя не зустрів я.

1954

ЗАВУЛОК БЕЗВІСТЕЙ

Ш И Б А Й Г О Л О В А

На вершинах вітер шарпає, мов шнуром,
що тебе у зашморг до землі пришив,
шарпає думками, що зродились з дуру
у ласкавім серці — голубі без крил.

Вилетіло небо, небо — безконечність,
наче дим несклопний: мрія — синій дим...
Простягни долоні: знову круг безпечний —
випарами думки затхлий власний дім.

Розбиваєш мури, що арешт для думки,
здмухуєш будівлю, наче домик з карт.
Залиши свій сумнів — на пероні клунки,
день, мов дим блакитний, за життя все варт.

1956

Л И С Т

Маленька зліплена ковертка
з дрібненьким написом на ній
у згадці зіркою померкла —
камінчик в мрійній глибині.

Листи — це посланці просторів —
крилаті злеті голубів:
про радість, що росте угору,
про смуток, що не має слів.

Хто з нас не ждав вісток далеких
і ранку, наче посланця,
рахуючи, як кроків клекіт
підкочувався по східцях...

О, розкіш вічного чекання —
благословенний час надій!

О, серце — прозолоть порання,
антенною в просторах стій!

А, може, серце вже не зрушить
листа ніякого квадрат
і всі вістки такі бездушні,
і невідомий адресат...

Та ні! Ось знову йду я в ранок,
як йшов колись, як йшов давно,
а місяць — всесвіту посланець —
складає зірку під вікно,

коли в незбагнені простори
закинув думку я, мов міст,
ждучи в блаженственній покорі
на той найжаданіший лист.

1954

У ПЕНСІЛЬВАНСЬКОМУ ЛІСІ

Не виходять із вигідних лімузин
— там, де вічні зеленню левади,
де химерна айві — квітка зради
розцвітає густо, мов полин.

І не висунуть причесаних чуприн
— там, де сонця вогняні каскади
розпікали червінню осаді,
де — мов ніж — ріс індіанський чин.

Загорнутому в подушки авта,
(мов невірник життєвих вигод!)
не тобі зріс Пенсільванський ліс.

На гілляці трупом висить завтра,
як тобі — в час техніки і мод —
хтось незнаний кулю в спину вніс.

1955

М И С Т Е Ц Т В О

Танцює балерина під кінкетами
на сцені, що украли в Пікассо;
і виструнчена чорними клярнетами
підверчується туга про ніщо.

У серці неокреслене пожадання:
в платок мовчання загорнутий крик;
і до просторів мрія нерозгадана
в кімнаті мізку, наче самітник.

В заулках міста пристрасті приховані,
де чорний вечір під стовпом оглух;
за муром різаним, у темній повені
витончується думка в смілий рух.

Засвічуєш фантазію ліхтарнею,
у ніч, яка далеко — мов нема,
де балерина з серцем, як з кокардою,
— засмучена, мов погляд із вікна.

1954

ДУМКА

Шукаю простору самотнього під небом,
йдучи по вулиці, мов сміттям, вкритій криком.
О, де ж цей храм душі під ваготою копул,
що дум надуманих засклеплюють вітражі?

Пристанути б у стіп недовершених мурів,
що двигаять віки: цеглина на цеглині!
і слухати сторіч — розмову непокірну
одухотворених людей, що йшли цим шляхом.

Підношу зір туди, де почорнілі гзимси
затінують шибки із видом на щоденність;
у сопуху від страв, у кліточках розкішних
заткнуто наші дні: дарунок неповторний.

І серце без пісень, мов нерозбитий атом,
і тиха самота, де мрія — наче дійсність:
збираю квіти я на всесвіту леваді,
проходячи мости, що висять на планетах.

1952

З М І С Т

	сторінка
МУЗИКА ЗОРЯНИХ ДОРІГ	
Сновида	7
Вічне	26
Я і Ніхто	27
Нічна мандрівка	29
Недільний вечір	30
КРАЇНА ЗОЛОТОГО ГОМОНУ	
Мандрівка	39
Вірш про Отамана Петлюру ..	41
Оксана	45

Молитва за поляглих	52
У Різдвяний Вечір	55
Порти	58
Мовчу	60
Голос із чужини	63
Записка синам	67

ЗАВУЛОК БЕЗВІСТЕЙ

Шибайголова	71
Лист	72
У Пенсільванському лісі	74
Мистецтво	75
Думка	76

Книжки Остапа Тарнавського:

СЛОВА І МРІЇ, поезії (1948)

ЖИТТЯ, вінок сонетів (1952)

КАМІННІ СТУПЕНІ, новелі і нариси (друкуються)

Ostap Tarnawsky: THE BRIDGES, Poems

Ukrainian Writers Association „SLOVO“

NEW YORK, 1956

Printed by A. Orel, 363 Grove St., Perth Amboy, N.J.



СЛОВО